

Szubjektív megemlékezés

Kodály Zoltán születésének 130. évfordulójára

*„nőttön nőtt tiszta fénye,
amint időben s térben távozik,”*

Amikor immár sok év távlatából szemléljük Kodály Zoltán életművét, mottóként eszünkbe juthatnak *Arany János* szavai *Széchenyi emlékezete* c. költeményéből, aki történelmünk és kultúránk egyik legnevesebb alakjáról, annak emlékéről vélekedett így.

Mi itt a XXI. században ugyanezt a megállapítást tehetjük Kodály Zoltánról, születésének 130. évében. 2012-ben emléke és életműve egyre növekvő nagyságában él közöttünk. Mint zeneszerző, művei állandó részei a hangversenyéletnek bel és külföldön egyaránt. Tudományos munkássága etalonként szolgál a népzene kutatásban. A magyar nyelvvel és kultúrával való kapcsolata még ma is sok felfedezésre, tovább-gondolásra inspirál. Mindezek felül pedagógiai és a hozzá fűződő társadalmi, filozófiai eszméi a zenének az ember életében betöltött szerepére vonatkozólag messze túljutottak hazája határain és töretlen érdeklődésre tarthatnak számot a művelt nyugattól a távol keletig, szárazföldön és tengereken túl.

Külön egyedi elemzésre érdemes Kodály zeneszerzői és tudományos életműve, meg is teszik ezt sokan különféle szempontok szerint. E jelen rövid megemlékezés csupán arra szorítkozik, hogy felhívja a figyelmet a következőkre: Kodály Zoltán egész életpályájának legmélyén valahol a vele született tanári alkat, és annak állandó gazdagítása, elmélyítése teszi életművét annyira egyszerűvé és egyedivé. Hiszen ifjúkori pályaválasztásában is legelőször a tanári hivatás merült fel, ezért jelentkezett érettségi után a budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi karán a magyar-német szakra. Később zeneakadémiai tanári működése során szenvedélyesen érdekelte a növendékek belső hallása, ami annak idején igencsak kivételes ügybuzgalomnak látszott, ahogyan ezt 1907-ben igazgatója, Mihailovich Ödön elmarasztalóan meg is jegyezte: „Fiatalember, maga komponáljon és ne törődjék azzal, hogy Schwarz kisasszonynak milyen a belső hallása.” (Visszatekintés I. 254.)

A vele született tanári elhivatottság megindító bizonyítéka az a szakmai és baráti kapcsolat, ami Kodály Zoltánt Bartók Bélával összekötötte. A két fiatalember közül, bár az Bartók volt idősebb, a közöttük való viszonyban az látszik kitűnni, hogy Bartók, mint az idősebb fivértől, Kodálytól kért útmutatást, amit az utóbbi kérve-kéretlenül mindig sietett megadni, lett légyen az szakmai téren, (népzene gyűjtés), vagy életvitel dolgában (táplálkozás, egészséges életmód). Ez a tulajdonsága Kodálynak élete végéig megmaradt, e sorok írója éveit során sokszor, sok alkalommal részeseült útbaigazításban, tanácsban, melyek érvényességét a mai napig igazolva látja.

1957-ben „Zene az óvodában” című nagyjelentőségű írásának utolsó mondatában Kodály Zoltán a következőkre hívja fel a figyelmet: „Szimfoniaszerző ifjú kollégáimnak pedig azt ajánlom, nézzenek be néha az óvodába is. Ott dől el, lesz-e 20 év múlva, aki műveiket megérti.”

(Visszatekintés I. 116.)

Sajátmagáról hasonló témában így vélekedik: „Sok időt fordítottam arra, hogy kórusokat írjak gyermekeknek és iskolai énekeskönyveket állítsak össze. Azt hiszem, sohasem fogom sajnálni az időt, amely így nagyobb művek írására elveszett. Úgy érzem, ezáltal ugyanolyan hasznos munkát végeztem a közösségnek, mintha további szimfonikus műveket írtam volna.” (Visszatekintés I. 199.)

A zeneszerző, tudós, tanár életrajzából ismert, hogy érdeklődése a gyermekkórus repertoárja felé 1923-ban, 41 éves korában, a Psalmus Hungaricus korszakalkotó bemutatója idején fordult. Addig ugyanis mint egyszer később vallotta: „Mintegy 1925-ig én is a szakzenészek rendes életét éltem, azaz semmit sem törődtem az iskolával, abban a hitben, hogy ott minden rendben van, tesznek, amit tehetnek, s akinek nincs hallása, az a zene számára úgyis elveszett.” (Visszatekintés I. 74.)

Ezen időszakról kezdve Kodály Zoltán fokozatosan elmélyült a gyermekkori irodalom megteremtésében, majd kialakította pedagógiai célra írott szerzeményeivel a megfelelő utat a zenei műveltség felé. A cél a magyar gyermekek és az ifúság zenekultúrájának előmozdítása volt. Az 1950-es évektől kezdve, amikor megalakult az országosan elterjedt az általa kezdeményezett zenei általános iskolák hálózata, világossá vált a rendszer eredményessége. Erre lassan felfigyelt a külföld, egyre több látogató érkezett, és az idők folyamán megkezdődött Kodály zenei nevelési koncepciójának külföldi adaptációja, mely folyamat a mai napig tart, még hozzá egyre bővülő intenzitással.

Kodály Zoltán életének utolsó szakaszában ezt a jelenséget nagy figyelemmel kísérte és nem mulasztott el egyetlen alkalmat sem arra, hogy akár bel- akár külföldön tartott előadásában, interjúiban a magyar iskolai eredményeket szóba hozza. A költői nyelvezet, melyet ilyenkor használt, messze felülmúlta a zenei, pedagógiai szakirodalmat és így a magyar szépróza egészen egyedi értékét mutatta fel. Álljon itt befejezésül egyik legszebb, filozófiai indíttatású megfogalmazása:

„Utóvégre lehet élni zene nélkül is. A sivatagon át is vezet út. De mi, akik azon fáradozunk, hogy minden gyermek kezébe kapja a jó zene kulcsát s vele a rossz zene elleni talizmánt, azt akarjuk, ne úgy járja végig élete útját, mintha sivatagon menne át, hanem virágos kerteken.”

(Visszatekintés II. 468.)

E célkitűzés megvalósítására áldozta tehetsége legjavát, erre buzdította mindazokat, akik a sors kegye folytán a közelébe kerülhettek. Egész életműve hazájában és a széles világon a zene virágos kertje felé vezette azokat, akik „időben és térben” követték útmutatásait.

Szőnyi Erzsébet